

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТАНОВИЩЕ

от
Министерския съвет на Република България

по
конституционно дело № 4 за 2009 г.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ПРЕДСЕДАТЕЛЮ,
УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

С определение на Конституционния съд от 7 май 2009 г. сме конституирани като заинтересувана страна по конституционно дело № 4 за 2009 г., образувано по искане на омбудсмана на Република България за установяване на противоконституционност на чл. 47, чл. 43, ал. 2, изречение последно, чл. 50, ал. 4, чл. 51, ал. 2, чл. 133, чл. 280, ал. 1, чл. 284, ал. 3, т. 1 и чл. 288 от Гражданския процесуален кодекс.

В искането се твърди, че оспорените разпоредби от Гражданския процесуален кодекс (ГПК) нарушават правото на защита на гражданите, равенството им пред закона и в съдебния процес, някои от тях са пречка да бъде установена истината, а тези, които се отнасят до касационното производство, допускат съчетаване на правораздавателна и тълкувателна дейност на съдебната инстанция в нарушение на Конституцията.

1. Относно твърдението, че с чл. 43, ал. 2 в частта „или чрез залепване на уведомление”, чл. 47, чл. 50, ал. 4 и чл. 51, ал. 2 от ГПК се нарушават чл. 6, ал. 2, чл. 121, ал. 1, чл. 56 и чл. 122, ал. 1 от Конституцията

Оспорените разпоредби са част от глава шеста на ГПК, уреждаща връчването на съобщенията и призовките. Според чл. 43 съобщението се връчва лично или чрез друго лице, като съдът може, при наличието на определените в ГПК условия, да разпореди връчването да стане чрез прилагане на съобщението към делото, чрез залепване на уведомление на вратата или на пощенската кутия или чрез публично обявление в неофициалния раздел на „Държавен вестник”.

В искането са изложени аргументи за противоконституционност на връчването чрез залепване на уведомление, уредено подробно в чл. 47 – когато ответникът не може да бъде намерен на посочения по делото адрес и не се намери лице, което е съгласно да получи съобщението. Поддържа се, че уредбата:

*третира дискриминационно ответниците, тъй като се отнася само за тях и презюмира тяхната недобросъвестност още преди конституирането им като страна по делото, за да има основание да се смята, че съзнателно се укриват и осуетяват връчването;

*не съдържа гаранции, че ответникът (добросъвестен или не) ще узнае за опита да му се връчат книжата по делото, тъй като може въобще да не намери залепеното уведомление, независимо от това че обитава адреса, на който е поставено;

*не предвижда изрично, че освен на назначения от съда особен представител, чието участие в процеса не може да бъде друго освен формално, съобщения и призовки ще се връчват и на ответника, вследствие на което той може въобще да не узнае за воденото срещу него дело.

При преценката на конституционносъобразността на оспорените текстове следва да се има предвид, че разпоредбите на чл. 47 от ГПК не се прилагат само по отношение на ответниците и това може да се установи от съдържанието на ал. 7 и 8. Освен това са предвидени редица задължителни действия, насочени към установяване адреса на ответника, и едва след изпълнението им съдът може да приеме, че съобщението е връчено – ал. 3 и 4. И накрая няма спор, че всяко лице трябва да има адресна регистрация – постоянен и настоящ адрес, където то живее или където получава кореспонденцията си, като е длъжно в 30-дневен срок да заяви в общината промяната на настоящия си адрес – чл. 89 и следващите от Закона за гражданската регистрация.

Равенството на гражданите пред закона е основен принцип на всяко демократично общество, спазването на който не допуска законодателят да въвежда нито ограничения, нито привилегии в правата на гражданите, основани на изчерпателно изброените признаци в чл. 6, ал. 2 от Конституцията. Атакуваните разпоредби не противоречат на ясното и

утвърдено съдържание на принципа на равенство на гражданите пред закона, защото не регламентират неравно третиране, не предвиждат привилегии, нито засягат някой от изброените признаци, сред които не фигурират такива като „ответник“ и „ищец“. Същевременно едно лице не може да черпи права от неправомерното си поведение и в случая не става дума за поведението му като ответник, а като гражданин, който не е изпълнил задълженията си по Закона за гражданската регистрация. В определени случаи, уредени в ГПК, са предвидени аналогични последици и за ищеца. Според чл. 56 от Конституцията всеки гражданин има право на защита, когато са нарушени или застрашени негови права или законни интереси, а съществен елемент на принципа на правовата държава е справедливостта. От тази гледна точка законодателят е длъжен да осигури процесуални гаранции не само за ответника, но и за ищеца, чиято искова молба през това време е оставена без движение и съществува реална възможност да му бъде върната като нередовна поради неустановен адрес на ответника.

2. Относно твърдението, че чл. 133 от ГПК противоречи на чл. 121, ал. 2 и чл. 56 от Конституцията

В чл. 133 са уредени последиците от неподаването на отговор на исковата молба - когато в установения срок ответникът не подаде писмен отговор, не вземе становище, не направи възражения, не оспори истинността на представен документ, не посочи доказателства, не представи писмени доказателства или не упражни правата си по чл. 211, ал. 1, чл. 212 и чл. 219, той губи възможността да направи това по-късно, освен ако пропусъкът се дължи на особени непредвидени обстоятелства.

В искането се поддържа, че с преклудирането на правата на ответника, преди още делото да е изяснено от фактическа и правна страна, оспорената разпоредба е пречка за установяване на истината по конкретното дело – нарушение на чл. 121, ал. 2 и чл. 56 от Конституцията, като бързината на процеса се поставя над прогласени конституционни ценности.

Съгласно чл. 121, ал. 2 от Конституцията производството по делата следва да установи истината. Изискването се отнася до правилното установяване на фактите, които са от значение за изхода на делото, включително със съдействието на съда в резултат на въведеното с чл. 7 от ГПК служебно начало.

Естествено е фактите и доказателствата, които са известни на страната, да бъдат изтъкнати и представени на съда още в началото на процеса. Атакуваното законово изискване в този смисъл не противоречи, а е в изпълнение на конституционното начало по чл. 121, ал. 2. Тъй като е налице преклузивен срок и по отношение на процесуалните действия на ищеца, уредената в чл. 133 от ГПК преклузия е установена в съответствие с принципа на равенство между страните. Да се обсъждат направените след срока

възражения на ответника означава да се отнеме възможността на ищеца да представи доказателства във връзка с тях, тъй като неговите права са обвързани също със срок (до приключване на първото съдебно заседание) - чл. 143 и 144 от ГПК. Очевидно е, че нарушаването на т.н. концентрационно начало ще доведе до нарушаване на установеното в чл. 13 от ГПК основно начало – делата да се разглеждат и решават в разумен срок. Логична е и презумпцията от евентуалното процесуално бездействие на ответника, че той не оспорва фактическите твърдения на ищеца. Когато обаче това бездействие се дължи на особени непредвидени обстоятелства, които той не е бил в състояние да преодолее, той разполага с възможността да поиска възстановяване на пропуснатия срок по реда на чл. 64, ал. 2 от ГПК. При новооткрити обстоятелства или нови писмени доказателства от съществено значение на делото всяка заинтересована страна може да поиска отмяна на влязло в сила решение по реда на чл. 303 от ГПК. Така че в ГПК са предвидени достатъчно процесуални гаранции за спазване на конституционното изискване производството по делата да установява истината.

3. Относно твърдението, че чл. 280, ал. 1, чл. 284, ал. 3, т. 1 и чл. 288 от ГПК противоречат на чл. 119, чл. 124 и чл. 56 от Конституцията

В искането са изложени аргументи, че новата уредба на касационното производство по ГПК води до съчетаване на две функции на Върховния касационен съд (ВКС) – правораздавателна и тълкувателна, което противоречи на чл. 119, ал. 1 от Конституцията и на Закона за съдебната власт. Поддържа се още, че с въведеното с чл. 284, ал. 3, т. 1 задължение на страната да обоснове и докаже наличието на основанията по чл. 280, ал. 1 от ГПК за допустимост на касационното обжалване се ограничава правото на защита на гражданите пред касационната инстанция, гарантирано от чл. 56 от Конституцията.

От уредбата на касационното обжалване по чл. 280, ал. 1 от ГПК следва, че на касационна проверка подлежат само онези въззивни решения, с които съдът се е произнесъл по материалноправен или процесуалноправен въпрос, който е съществен (има значимост, надхвърляща рамките на конкретния спор), защото: по сходните на него случаи има противоречива или няма съдебна практика, или ако има такава, тя е загубила своята актуалност и затова следва да бъде изоставена; произнасянето по него ще доведе до отстраняване на неяснота в правната норма поради непълнота на закона или нужда от тълкуването му. Следователно водещ е не конкретният правен интерес на касатора, който е имал възможност да защити правата си на две инстанции, а значимостта на поставения от него въпрос от гледна точка на точното прилагане на закона. Това предопределя и съответните изисквания към касатора – към жалбата си той трябва да приложи изложение на основанията за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 1, а самата жалба трябва да е приподписана от адвокат. Тоест, не е достатъчно касаторът с помощта на

неговия адвокат да обоснове евентуална неправилност на решението, той трябва да изложи и аргументи защо смята, че разглеждането на жалбата му е от съществено значение за точното и еднакво прилагане на законите от всички съдилища.

Поначало е неправилно двете конституционни норми - чл. 119, ал. 1 и чл. 124, да се разглеждат изолирано една от друга.

Несъмнено в уредбата на касационното производство по ГПК законодателят е дал приоритет на функцията на ВКС по чл. 124 от Конституцията, която няма как да се реализира без правораздавателната му функция по чл. 119, ал. 1, защото за да се произнесе по определен въпрос, съдът трябва да бъде сезиран. Доводите в искането са сведени предимно до трудностите, които тази уредба създава за гражданите по издирването и посочването на противоречивата съдебна практика, което нямало нищо общо с търсеното от тях правосъдие по конкретния спор. Считаме, че по-същественото в случая е, че един гражданин, обосновавайки допустимостта на касационното обжалване по поставения от него въпрос, може да предизвика тълкувателно решение извън реда, предвиден в чл. 125 от Закона за съдебната власт. И при всяко положение на това трябва да се гледа като на допълнителна процесуална възможност за защита на засегнатите му права, а не като ограничение на правото на защита.

В подкрепа на този извод са разпоредбите на чл. 291 и 292 от ГПК, с които се въвеждат конкретни задължения за ВКС в касационното производство:

*да уеднакви практиката, като посочи с мотивирано решение:

- практиката в кое от противоречивите решения смята за правилна - в този случай той постановява решение по делото въз основа на тази практика;

- защо приема, че в определени решения практиката е неправилна - в този случай той постановява решение, като тълкува закона въз основа на обстоятелствата по делото;

- защо приема, че практиката в противоречивите решения е неприложима към висящия спор - в този случай той постановява решение, като тълкува закона въз основа на обстоятелствата по делото.

*да предложи на общото събрание да постанови тълкувателно решение – при противоречиво разрешавани въпроси от ВКС.

В тази връзка следва да се имат предвид и мотивите на Решение № 16 от 1998 г. на Конституционния съд, а именно:

„...Изводът, който може да бъде направен на основата на чл. 119, ал. 1, е че съдопроизводството по граждански и наказателни дела е по принцип триинстанционно. Това следва от изброяването на съдилищата в чл. 119, ал. 1, което предполага и апелативното (въззивното), и касационното обжалване. Същевременно няма основания да се приеме, че конституционният текст постановява процесът да бъде винаги

триинстанционен. Тълкуването на съответните конституционни разпоредби и преди всичко на чл. 119, ал. 1 не разкрива съществуването на конституционен императив в този смисъл. **Ето защо Конституционният съд намира, че на триинстанционното производство трябва да се гледа като на принципно и преобладаващо разрешение, от което са възможни изключения по определени категории дела. В това отношение меродавни могат да бъдат съображения, също със значение на процесуални ценности, каквито са бързината на правораздаването, процесуалната дисциплина и процесуалната икономия...**

Стесняването на кръга на съдебните актове, които могат да бъдат обжалвани по касационен ред, има за последица облекчаването на Върховния касационен съд от прекомерна и ненужна натовареност и му позволява пълноценно да изпълнява функцията по чл. 124 от Конституцията. **Това правомощие се изразява във върховен съдебен надзор върху всички съдилища, а не върху всички съдебни актове.** Изключването на част от тях е, както се посочи, в реализация на други процесуални ценности - е възможност, която Конституцията е предоставила на законодателя...

Актът, с който се отказва образуването на касационно производство, е акт на правораздаване и предназначението му е да спести разглеждането на касационната жалба в случаите, когато то би довело до постановяване на решение на касационната инстанция със същото съдържание и последици..."

По посочените съображения считаме, че искането на омбудсмана на Република България за установяване на противоконституционност на чл. 43, ал. 2 в частта „или чрез залепване на уведомление“, чл. 47, чл. 50, ал. 4, чл. 51, ал. 2, чл. 133, чл. 280, ал. 1, чл. 284, ал. 3, т. 1 и чл. 288 от Гражданския процесуален кодекс е неоснователно и следва да бъде отхвърлено.

МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ:

(Сергей Станишев)

